

ταίας εκατονταετηρίδας τοῦ βυζαντινοῦ Κράτους μέγα μέρος τοῦ ἐδάφους αὐτοῦ ἀπέβη ἰδιοκτησία τοῦ Ἀυτοκράτορος ἢ τοῦ Δημοσίου,¹ ἀπέραντα δὲ καὶ πολυαριθμότατα ἦσαν τὰ ἀγροτικά κτήματα τοῦ Ἀυτοκράτορος ἢ τοῦ Δημοσίου καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς τουρκικῆς Κατακτῆσεως, ὡς δυνάμεθα ἐκ τῶν περιωθεισῶν εἰδήσεων νὰ εἰκάσωμεν.²

Ἐτέρα κατηγορία δημοσίων γαιῶν, ἢ τοῦ Στέμματος ἦσαν αἱ λεγόμεναι **Ἐμιλίαι Χουμαγιὸν** καὶ προερχόμεναι ἐκ δημεύσεων ἢ ἐκ προσώπων ἀποβιασάντων ἄνευ νομίμων κληρονόμων. Αἱ γαῖαι αὗται τοῦ Ὀθωμανικοῦ Στέμματος ἦσαν πολυαριθμόταται διότι καὶ τὸ ἐπὶ τῶν γαιῶν κληρονομικὸν δικαίωμα ἦτο εἰς ἀρχαιοτέρους χρόνους λίαν περιωρισμένον, αἱ δὲ δημεύσεις συνηθίσταται. Καὶ αἱ γαῖαι αὗται διετίθεντο, ὡς αἱ τῆς προηγουμένης

¹ Ομολίου (Τεμπῶν) ἐν Revue de Philologie c. l. c. Paris 1911 τομ. 35 Livr 3 σελ. 133.

² Zachariae V. Lingenthal, Gesch. d. Gr. Rom Rechtes 3 Aufl. s. 275.

³ Τὸ Τρίνοβον καὶ ὁ Βραστός παρὰ τὸν Βελεστίον, τὸ χωρίον Κάπρινα, τὸ παρὰ τὴν Ζαγοράν τοῦ Πηλίου κτλ. τῆς Κυρᾶ Καλῆς ὑποστατικῶν (ἀγρίδιον), ἦσαν κτήματα τοῦ Στέμματος ἢ τοῦ Βυζαντινοῦ Δημοσίου τῶν ὁποίων ἡ κάρπωσις ἀπενέμετο ὑπὸ τοῦ Ἀυτοκράτορος ὡς Πρόνοια εἰς εὐνοουμένους ἢ προσενεγκόντας ὑπηρεσίας (Acta c. l. c. Miklosich et Muller IV¹ σ. 419-420, 380, 342, 381, 385, 389). Κατὰ δὲ τὸ πρωτόκολλον τῆς μεταξὺ τῶν Ἐνετῶν καὶ Φράγκων διανομῆς τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους (1204) ἀναφέρεται καὶ Ἐπίσκεψις τῆς βασιλείσης Εὐφροσύνης ἠγῶν Βεσῆνη, Φάρσαλα, Δομοκός, Ρεβένικα καὶ οἱ δύο Ἄλιμοι σὺν τῇ Δημητριάδι. (Tafel und Thomas τομ. I. σ. 493, Παρὶ τόμ. 6 σελ. 177-178). Ὅτι ἡ Ἐπίσκεψις περιελάμβανε καὶ προάστια τοῦ Δημοσίου μετὰ ξυγγηλατείων, παροίκων, σπόρων, ζώων, γεωργικῶν ἐργαλείων κ. τ. λ. Ἴδε Acta c. l. c. ὡς ἄνω VI¹ σελ. 4-15. Ἐν τῇ περιφερείᾳ Τρικκάλων τὸ καὶ νῦν ὑπάρχον χωρίον Ζαβλάντια ὡς καὶ διαφόρους ἐξαλειμματικὰς γαίας (ἐγκαταλειφθείσας ὑπὸ τῶν ἰδιοκτητῶν, χηρευούσας), τὸ καὶ νῦν ὑπάρχον χωρίον Ράξα (Ραξή), τὴν ἄλλοτε στάσις (ἰδιοκτησίαν) τῆς Εὐδοκίας περὶ τὴν Βοξίσταν (νῦν χωρίον Βετσίσταν), τὴν ἄλλοτε τοῦ Βούλπαβου στάσις, τὸν Λόγγον Μεταξᾶ (χωρίον Ἀχμέτ Ἀγᾶ λόγγον καὶ πρὸ τινων ἐτῶν μετονομασθὲν Νέα Βοδενά), ἡ δημοσιακὴ στάσις τοῦ Πηγωνάτου, τὸ ἦμισυ τοῦ καὶ νῦν ὑπάρχοντος χωρίου Ζοῦλιανη, τὸν Λόγγον τοῦ Ἰαλέα καὶ ἄλλα μόνον πρὸς κάρπωσιν ἀπονεμόμενα ἢ τελείως δωροῦμενα εἰς τὰς Μονὰς τῶν Μετεώρων (ἴδε Χρυσόβουλα Μετεώρων ἐποχῆς 1348-1366 ἐν «Βυζαντιδῶν» Ἀθῆναι 1911 τόμ. Β'. τεύχ. 1-2 σελ. 59, 61, 66, 74-78 καὶ 82). Δημοσίας γαίας κατεχομένης ὑπὸ Ἀλβανῶν εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Φαναρίου «διὰ προστάγματος βασιλικοῦ», ἴδε ὀρκομωτικὸν Μιχ. Γαβριηλοπούλου Acta c. l. c. V¹ 260.

κατηγορίας τῶν Χᾶς Χουμουγιὸν. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὸ δημόσιον ἐξεποίει μέρος τῶν ἀνηκόντων αὐτῷ ἀκινήτων, τοιαύτας δὲ ἐκποιήσεις γνωρίζομεν ἐν Θεσσαλίᾳ τὰς πρὸς τὸν Ἀλῆ πασᾶν τῶν Ἰωαννίνων γενομένας ἀπέραντων δημοσίων κτημάτων καὶ Τσιφλικίων, καθὼς καὶ τὰς μετὰ τὸ Τανζιμάτιον (1839) ἀθρόας πωλήσεις δημοσίων κτημάτων (Τσιφλικίων) ἐξ ὧν πολλὰ ἠγοράσθησαν τότε ὑπὸ Χριστιανῶν.

Πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἀγορᾶς τοσούτων συγχρόνως πωλουμένων δημοσίων κτημάτων καὶ εἰς ἐποχὰς ἀρχαίας μάλιστα, καθ' ἃς τὸ χρῆμα ἐσπάνιζε, μεταβίβαζεν αὐτὰ τὸ τουρκικὸν Δημόσιον ἐπὶ ἀμέσῳ μὲν καὶ ἐφάπαξ πληρωμῇ, μικροῦ μόνον μέρους ἐκ τῆς ἀξίας τοῦ κτήματος (Μουατσέλ), διὰ δὲ τὸ ὑπόλοιπον τῆς ἀξίας κατεβάλετο ὑπὸ τοῦ ἀγοραστοῦ ἐτήσιον τέλοςμα (Μουετσέλ), ἀνάλογον πρὸς τὸν τόκον τοῦ μὴ καταβληθέντος ὑπολοίπου τῆς ἀξίας τοῦ κτήματος. Οὕτω καθίστατο προσιτὴ εἰς εὐρυτέρους κύκλους ἡ ἀγορὰ τῶν ἐκάστοτε πωλουμένων πολυαριθμῶν καὶ ἐκτεταμμένων δημοσίων γαιῶν. Εἰς τοὺς τίτλους τῶν οὕτω πωλουμένων κτημάτων ἀνεγράφετο πάντοτε τὸ ἐφ' ἅπαξ καταβληθὲν ποσὸν (Μουατσέλ), ὡς καὶ τὸ ἐτήσιον τέλοςμα (Μουετσέλ) μὲ τὸ ὅποιον ἦτο ἐπιβεβαρυμένον καὶ τὸ ὅποιον παρηκολούθει τὸ κτήμα εἰς πᾶσαν μεταβίβασιν,¹ βραδύτερον δὲ ἐπετράπη ἢ ἐξαγορὰ τοῦ ἐτήσιου τούτου τελέσματος (Μουατσελίου) ἐπὶ τῇ καταβολῇ εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον ποσοῦ δωδεκαπλασίου τούτου.

Β'. Γαῖαι Βανουφικαὶ (Μεβιουφέ, ἀφιερωμένα). Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ἀνήκουσιν αἱ ὑπὸ εὐσεβῶν εἰς ναοὺς (Τσαμίαι), εὐαγγῆ ἰδρύματα (μενδρεσέδες, πτωχοτροφεῖα κ. λ. π.) ἀφιερωθεῖσαι,

¹ Hammer, Staatsverwaltung σελ. 157-158, ἴδε καὶ Διατάγματα Ἀχμέτ Α' παρ' ἰδίῳ Staatsverf. 370. Κτήματα τοῦ Δημοσίου (Χᾶς - Χουμαγιὸν) ἐν τῇ περιφερείᾳ Τρικκάλων ἴδε αὐτόθι σ. 324. Περὶ πωλήσεων δημοσίων κτημάτων ἴδε Μαζοῦζι, Khitas τομ. 2 σ. 492 παρὰ Κ. Καραπάνω, ἡ Δημοκρατία κ. λ. π. σ. 77. Τίτλον (Ἀυτοκρατ. Διάταγμα, Μουλκναμέ) δημοσίου κτήματος πωληθέντος μὲ τὴν ὑποχρέωσιν ἐτήσιου τελέσματος (Μουετσέλ) ἴδε παραρτήματος Ἄρ. 4 καὶ 5.